

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

проф. Студеняк І.П.

Вересень 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЦЕРКВА І ПОЛІТИКА

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород-2016

Робоча програма навчальної дисципліни «Церква і політика» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія**.

Розробники: Палінчак М.М. професор, доктор політичних наук, декан факультету міжнародних економічних відносин

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології і державного управління.

Протокол № 12 від 25 червня 2016 року.

В. о. зав. кафедри _____ (проф. Вегеш М.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 24 червня 2016 року.

Голова _____ (доц. Зан М.П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	2-ий	2-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 8	3-ий	3-ий
	Лекції:	
	20	10
	Практичні (семінарські):	
	18	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	52	80

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Церква і політика» є надати студентам теоретичні та практичні знання щодо особливостей взаємодії та впливу церкви і політики в суспільстві певної країни, та України зокрема.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей (ЗК):

- Навички критичності та самокритичності. Здатність рецензувати публікації та презентації, а також брати участь у міжнародних наукових дискусіях щодо ролі церкви в політиці і навпаки, висловлюючи та відстоюючи свою власну дослідницьку позицію (ЗК-1).
- Якість та етичні зобов'язання. Знання стандартів і типу мислення, необхідних для наукового дослідження та опублікування, включаючи критичну обізнаність та інтелектуальну чесність (ЗК-3).
- Комунікація. Здатність писати наукові тексти, розмовляти та слухати, представляючи складні задачі фахівцям та нефхівцям з різних країн світу (ЗК-4).

2) Фахові компетентності (ФК):

- База знань. Глибокі обґрунтовані знання про церкву та державу; детальні знання спеціальної області дослідження в поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску власної дослідницької думки до області дослідження (ФК-1).
- Знання ресурсів (включаючи ті, що базуються на ІКТ), доступних для дослідження в спеціальній політологічній області та суміжних областях (ФК-3).
- Аналіз документів. Здатність знаходити, відбирати, контекстуалізувати та інтерпретувати значні обсяги документального, монографічного та нормативно-правового матеріалу (ФК-4).
- Здатність володіти інформаційно-комунікаційними технологіями та методичними основами їх застосування в освітньо-науковій політологічній діяльності; впроваджувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для розв'язання освітньо-наукових політологічних завдань, моделювання, моніторингу та опрацювання результатів політологічних досліджень (ФК-7).
- Розробка програми та менеджмент. Розуміння та здатність застосовувати на практиці принципи спільного дослідження в політології і поведінкових науках (ФК-6).

Крім того, вивчення вказаної вибіркової навчальної дисципліни дозволить здобувачу вищої освіти у подальшому орієнтуватися в проблематиці взаємодії політики і церкви; роль церкви в державотворчих процесах; використовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань; вміти давати оцінку впливовості церкви в різних країнах світу та вплив їх на політику країни; готувати повідомлення, виступи, наукові статті на вказану проблематику.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Здатність об'єднувати (синтезувати) та обговорювати публікації, в межах та поза областю дослідження.	ПРН-1
Здатність використовувати критичні знання в громадській сфері, що підтверджено публікацією принаймні однієї оглядової статті та статті з огляду книги.	ПРН-2
Здатність детально розробляти та переконливо презентувати своє дослідження, володіти інформацією про роль та особливості взаємодії церкви та політики.	ПРН-3
Здатність презентувати результати дослідження в науковому та ненауковому контекстах, усно та письмово, у формі наукових семінарів, наукових зустрічей та громадських ініціатив (соціально-орієнтовані робочі зустрічі).	ПРН-5
Здатність аналізувати та посилаючись на відповідні основні політологічні роботи в письмовій формі, через усні виступи та презентації, в дисертації, знання дискусій та трендів.	ПРН-9
Обізнаність та здатність взаємодіяти інтелектуально з найновішими політологічними дослідженнями в спеціальній області дослідження.	ПРН-10
Здатність використовувати облікову інформацію з архіву, бібліотечні каталоги та найновіші ІКТ-ресурси, для кращого дослідження теми.	ПРН-11

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Церква і політика»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміння працювати над публікаціями, аналізувати їх для виокремлення власної думки, щодо питання церкви і політики;	ПРН-1
Вміння критично мислити та висловлювати свою думку, щодо ролі церкви в політичних процесах.	ПРН-2
Знати розробити і презентувати своє власне дослідження, володіти інформацією про специфіку ролі релігійного фактору у розвитку держави.	ПРН-3
Вміння письмово чи усно в науковому та ненауковому контекстах презентувати свою думку щодо церкви та політики в Україні.	ПРН-5
Вміння аналізувати та посилаючись на відповідні основні політологічні роботи в письмовій формі, через усні виступи та презентації, в дисертації, знання дискусій та трендів.	ПРН-9
Знати взаємодіяти інтелектуально з найновішими політологічними дослідженнями в спеціальній області дослідження.	ПРН-10
Вміти використовувати різних видів інформацію для кращого дослідження теми.	ПРН-11

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- іспит;
- письмове завдання;
- аналітичний реферат;
- опитування.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, написання аналітичного реферату, письмове завдання з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	8	30	10	30
Письмове тестування	1	15	1	15
Реферат (аналітичне завдання)	1	5	1	5
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з трьох рівнів завдань описово-аналітичного характеру.

Перший рівень – тестові завдання. Залежно від орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Другий рівень запитання має на меті оцінити розуміння основних тенденцій розвитку церкви і політики. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, другий рівень модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків щодо питання, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «*Положення про порядок та методик проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Суть і поняття релігії. Класифікація релігій.

Поняття «релігія», «церква». У світовій релігієзнавчій думці існує понад сто різних визначень релігії.

Класифікація та типи релігії. При класифікації релігій до уваги можуть братися різні критерії, зокрема статистичні показники (кількість віруючих, їх відсоток до загальної кількості населення), час виникнення, рівень організації релігійної системи, її державний і правовий статус. За характером розповсюдження розрізняють родоплемінні, народно-національні або національно-державні, світові релігії. Світові релігії – буддизм, християнство та іслам.

Функціональний вияв релігії в міжнародних відносинах.

Тема 2. Поняття політичної релігії.

Сутність та характеристика поняття «політичної релігії». Політична чи політизована релігія являє собою ідеологію, яка дозволяє прикласти релігію до політики.

Термін "політична релігія" вперше зустрічається у книзі німецького вченого Е. Фьогеліна "Політичні релігії" (1938 р.).

В рамках політичної релігії світові історичні події розглядаються як частина (чи відбиття) подій релігійного, сакрального, вселенського (космічного) характеру.

Тема 3. Теоретичні підходи до вивчення ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.

Релігійні доктрини, які панують у нашу епоху, є важливим чинником, що обумовлює як специфіку політичного процесу окремої держави, так і тенденції міжнародного життя. Останнє дає дослідникам підстави стверджувати, що відбувається процес модернізації релігії, і в XXI столітті вона продовжуватиме визначати характер міжнародних відносин.

Релігійна ситуація у світі, що супроводжується зростанням політичної активності на тлі релігійного фундаменталізму, являє собою складний і суперечливий феномен, який потребує ретельного вивчення.

Аналіз ролі та місця теоретичні підходи до вивчення ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.

Тема 4. Роль світових релігій у формуванні політики країн світу.

Християнство як світова релігія. Роль католицизму, православ'я та протестантизму у формуванні політики різних країн світу.

Буддизм. Виникнення буддизму. Особистість Будди. Вплив буддизму.

Іслам, як наймолодша світова релігія. Чинник мусульманства в політиці арабських країн. Джихан – священна війна в ісламі.

Тема 5. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах.

Поняття «релігійного конфлікту» та «міжнародного конфлікту». Суб'єкт та об'єкт конфлікту. Поняття «конфліктні відносини». Міжнародні конфлікти є різновидами міжнародних відносин, в які вступають різні держави на ґрунті суперечності інтересів.

Релігія глибоко інтегрована в багато сфер суспільного життя – культуру, освіту, побут. Тому соціальні конфлікти, які пронизують різні сфери суспільного життя, знаходять відображення й у релігії. З іншого боку, конфлікти, що виникли на релігійному підґрунті, розростаючись і посилюючись, неминуче впливають на характер соціальних відносин, у першу чергу політичних, економічних, міжнаціональних.

МОДУЛЬ 2

Тема 6. Церква і політика.

Взаємодія держави і церкви як соціальних інститутів. Правовий статус церкви в системі державного устрою.

Церква історично вплетена в систему політичної діяльності, що проявляється в масових суспільно-політичних рухах, підтримці або протистоянні політичній еліті, мобілізації віруючих щодо вирішення суспільно значимих проблем, впливі на відносини парафіян із суспільством, формуванні політичного або аполітичного світогляду.

Взаємодія церкви і політики в різних країнах світу. Особливості впливу церкви на перебіг політичних подій в країні. Церква і політика в сфері освіти. Церква і політика в сфері суспільних відносин.

Питання про участь церков у політичних процесах в дослідженнях: А. Арістова, М. Бабій, В. Бондаренко, С. Бублик, В. Єленський, М. Закович, С. Здіорук, А. Киридон, О. Кисельов, В. Климов, А. Колодний, І. Онищук, П. Яроцький, С. Сьомін та інші.

Тема 7. Церква та політика в християнському світу.

Особливості взаємодії церкви та політики в християнському світу. Роль церков в політичних процесах, зокрема в контексті державотворення. Державотворча позиція церков, конфесій, священнослужителів і вірних як наріжний камінь, що визначає роль релігійного чинника в політичних процесах.

Роль церкви в політиці Італії. Вплив Ватикану на політику країн світу. Цілі, методи і засоби в політиці та церкви.

Тема 8. Мусульманський фактор у міжнародних відносинах.

В мусульманському світі та за його межами останнім часом різко зросла активність фундаментальних рухів. Ісламський фундаменталізм – це ідеологія, яка декларує необхідність повернення мусульман до суворого дотримання вимог Корану. Фундаменталізм є характерним як для сунітського, так і для шіїтського напрямів ісламу.

Релігійна інтерпретація як головний інструмент доведення до пересічних мусульман політичних і соціальних установок, головним засобом мобілізації їх на боротьбу за пропонувані ісламістами цілі.

Джихад священна війн в ісламі.

Ісламська концепція світового порядку. Ісламський чинник у світовій політиці як процес формування ісламського полюсу світової системи, підвищення ролі східної культури у міжцивілізаційному діалозі.

Тема 9. Церква та політика Європейських країн.

Політика і церква в Європейських країнах. Конституційно-правовий і суспільний статус церкви в Польщі. Специфіка угорської моделі державно-конфесійних взаємин. Взаємини держави і церкви в Чеській Республіці. Особливості державно-конфесійних відносин у Словаччині.

Тема 10. Церква та політика в Україні.

Особливості взаємодії церкви та політики в Україні. Вплив церкви на політику в країні. Роль церкви під час виборів. Церква як фактор в дипломатичних відносинах з іншими країнами світу.

Актуальні проблеми державно-церковних і міжконфесійних взаємин в Україні: історичні та міжнародно-політичні аспекти. Формування та особливості українського православ'я та його вплив на політику. Помісна Українська православна церква – потреба нації та механізм впливу в християнському світі.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Суть і поняття релігії. Класифікація релігій.	14	2	2			10
Тема 2. Поняття політичної релігії.	9	2	2			5
Тема 3. Теоретичні підходи до вивчення ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	9	2	2			5
Тема 4. Роль світових релігій у формуванні політики країн світу.	8	1	2			5
Тема 5. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах.	7	1	1			5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	49	10	9			30
Модуль 2						
Тема 6. Церква і політика.	14	2	2			10
Тема 7. Церква та політика в християнському світу.	8	1	2			5
Тема 8. Мусульманський фактор у міжнародних відносинах.	6	1	2			3
Тема 9. Церква та політика Європейських країн.	6	2	2			2
Тема 10. Церква та політика в Україні.	5	2	1			2
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	41	10	9			22
Разом за семестр	90	20	18			52

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Суть і поняття релігії. Класифікація релігій.	11	1				10
Тема 2. Поняття політичної релігії.	11	1				10
Тема 3. Теоретичні підходи до вивчення ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	11	1				10
Тема 4. Роль світових релігій у формуванні політики країн світу.	6	1				5
Тема 5. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах.	6	1				5
Тема 6. Церква і політика.	11	1				10
Тема 7. Церква та політика в християнському світу.	11	1				10
Тема 8. Мусульманський фактор у міжнародних відносинах.	11	1				10
Тема 9. Церква та політика Європейських країн.	5					5
Тема 10. Церква та політика в Україні.	5					5
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	90	10				80
Разом за семестр	90	10				80

5.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Суть і поняття релігії. Класифікація релігій.	2	-
2	Тема 2. Поняття політичної релігії.	2	-

3	Тема 3. Теоретичні підходи до вивчення ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	2	-
4	Тема 4. Роль світових релігій у формуванні політики країн світу.	2	-
5	Тема 5. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах.	1	-
6	Тема 6. Церква і політика.	2	-
7	Тема 7. Церква та політика в християнському світу.	2	-
8	Тема 8. Мусульманський фактор у міжнародних відносинах.	2	-
9	Тема 9. Церква та політика Європейських країн.	2	-
10	Тема 10. Церква та політика в Україні.	1	-
Разом		18	-

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Суть і поняття релігії. Класифікація релігій.	10	10
2	Тема 2. Поняття політичної релігії.	5	10
3	Тема 3. Теоретичні підходи до вивчення ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах і світовій політиці.	5	10
4	Тема 4. Роль світових релігій у формуванні політики країн світу.	5	5
5	Тема 5. Поняття релігійного конфлікту та його роль у міжнародних відносинах.	5	5
6	Тема 6. Церква і політика.	10	10
7	Тема 7. Церква та політика в християнському світу.	5	10
8	Тема 8. Мусульманський фактор у міжнародних відносинах.	3	10
9	Тема 9. Церква та політика Європейських країн.	2	5
10	Тема 10. Церква та політика в Україні.	2	5
Разом		52	80

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Палінчак М.М., П.П Галда, М.М.Лешанич. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра» - 2015. – 296 с.
2. Палінчак М.М. Специфіка та основні віхи становлення християнства в контексті державно – церковних відносин в Україні / Die wirtschaftliche entwicklung Europaischer regionen in der / Nick Palinchak, Vladimir Chiminec, Natasa Bujdova, Stanislava Hunyadiova, Jan Holonic // - Україна – 2016р. – С.134- 143.
3. Єленський В. Є. Моделі релігійно-суспільного розвитку і державно-церковних відносин у процесі трансформації посткомуністичних країн / В. Є. Єленський // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород : Ліра, 2003. – 224 с. – С. 7-10.
4. Єленський В. Є. Релігійно-суспільні зміни в посткомуністичній Європі / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 1999. – № 7. – С. 30-33.
5. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття : Монографія / С. І. Здіорук. – К. : Знання України, 2005. – 552 с.
6. Здіорук С. І. Український досвід партнерської взаємодії держави і церкви в європейському контексті / С. І. Здіорук // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 86-91.
7. Здіорук С. І. Українські суспільно-релігійні відносини в умовах трансформації і глобалізації / С. І. Здіорук // Релігійна свобода: Функціонування релігії в умовах свободи її буття : Науковий щорічник. – К., 2004. – С. 36-42.
8. Религиозные объединения. Свобода совести и вероисповедания. Нормативные акты. Судебная практика / Сост. А. В. Пчелинцев, В. В. Ряховский. – М. : Юриспруденция, 2001. – 448 с.
9. Решетніков Ю. Є. Церква і політика: питання сьогодення / Ю. Є. Решетніков // Християнство і проблеми сучасності : Науковий збірник. – К., 2000. – С. 17-21.
10. Рибалко В. Шляхи та механізми подальшої гармонізації державно-церковних відносин / В. Рибалко // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : Науковий збірник / За ред. В. Д. Бондаренка, А. М. Колодного та інших. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 105-117.
11. Рощина Л. Держава і церква в умовах формування громадянського суспільства / Л. Рощина // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 3. – С. 65-69.
12. Томка М. Релігія, релігійність і церква в Угорщині та Центрально-Східній Європі / М. Томка // Людина і світ. – 1997. – № 8. – С. 15-21.
13. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.): Курс лекцій / В. І. Яровий, М. П. Рудаков, В. П. Шумило та інші. – К. : Либідь, 2001. – 218 с.
14. Історія релігій в Україні: в 10 т. / А. Колодний, Р. Крижанівський. – Київ; Дрогобич : Коло, 2003. – Т. 10: Релігія і церква років незалежності України. – 2003. – 612 с.
15. Історія християнської церкви на Україні : Релігієзнавчий довідковий нарис. – К. : Наукова думка, 1992. – 104 с.
16. Історія Чехії очима українців : Навчально-популярне видання. – Ужгород : Гражда, 2009. – 224 с.
17. Климов В. В. Свобода совісті, церква, релігійність в українському суспільстві періоду незалежності : Вибрані статті / В. В. Климов. – К. : Відділення релігієзнавства Ін-ту філософії ім. Г. Сковороди НАН України, 2009. – 370 с.
18. Климов В. В. Релігійність в українському суспільстві періоду незалежності : Вибрані статті / В. В. Климов. – К. : Інститут філософії, 2009. – 370 с.
19. Климов В. В. Сучасна модель державно-церковних відносин як результат суспільних трансформацій / В. В. Климов // Українське релігієзнавство. – 1999. – № 12. – С. 50-53.
20. Климов В. В. Формування і особливості української моделі державно-церковних відносин / В. В. Климов // Релігія і Церква років незалежності України. – Т. 10. – Київ-Дрогобич, 2003. – С. 375-384.

21. Филипович Л. О. Міжрелігійний діалог як один із пріоритетів державно-церковної політики: світовий та український контекст / Л. О. Филипович // Держава і церква: уроки минулого і проблема сьогодення : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород: Ліра, 2003. – С. 18-19.

Допоміжна література

1. Любчик В. П. Порівняльний аналіз процесу реституції церковного майна в Україні та інших посткомуністичних країнах / В. П. Любчик // Реституція церковного майна: міжнародний та вітчизняний досвід : Збірник наукових матеріалів / Ред. кол. В. Андрущенко та ін. – К. : Світ знань, 2007. – С. 23-29.
2. Любчик В. П. Церковно-державні та міжправославні відносини в Україні / В. П. Любчик // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні Науковий збірник. – К. : VIP, 2001. – 206 с. – С. 53-62.
3. Никитченко Е. Религиозная ситуация на Украине / Е. Никитченко // Религия и право. – 1999. – № 4-5. – С. 13-24.
4. Овсиенко Ф. Г. Взаимоотношения государства и церкви в странах Восточной Европы / Ф. Г. Овсиенко // Мировой опыт государственно-церковных отношений : Учебное пособие / Под общ. ред. Н. А. Трофимчука. – М. : Изд-во РАГС, 1998. – 306 с.
5. Огієнко І. І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. І. Огієнко. – К. : Абрис, 1991. – 342 с.
6. Огієнко І. І. Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви / І. І. Огієнко. – У 2-х т. – К. : Україна, 1993. – Т. 1. – 147 с.; Т. 2. – 418 с.
7. Палінчак М.М., Стебляк Д.М. Поняття державно – церковні відносини (правовий аспект) Закарпатські правові читання. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (20-22 квітня 2017 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. – Т.2. – 488 с.
8. Палінчак М.М. Харута В.Ф., Яцина П.Е. Моделі державно – церковних відносин (політико – правовий аспект) Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове електронне видання. № 2/2017. с. 266. [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.pap.com.ua
9. Палінчак М. М. Антитоталітарний рух в Україні і Румунії: загальне і особливе / М. М. Палінчак, І. Ф. Король // Румунсько-українські відносини : історія і сучасність. – Сату-Маре, 1999. – С. 313-318.
10. Палінчак М. М. Держава і церква (моделі взаємовідносин) / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Спеціальний випуск. – Ужгород, 2003. – С. 87-90.
11. Палінчак М. М. Держави й патріархи в історії православного руху на Закарпатті / М. М. Палінчак // Карпатський край: Громадсько-політичний журнал. – 1994. – № 1-2. – С. 37-39.
12. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Закарпатській Україні (листопад 1944 - січень 1946 рр.) / М. М. Палінчак // Закарпатська Україна. Осінь 1944 року. – Ужгород, 1995. – С. 79-82.
13. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах СНД / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Політологія. Соціологія. Філософія. – Ужгород, 2010. – № 14. – С. 226-231.
14. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в країнах Центральної Європи (на прикладі Чехії та Угорщини) / М. М. Палінчак // Матеріали 63-ї підсумкової конференції професорсько-викладацького складу УжНУ. Серія : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2009. – С. 56-59.
15. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини на Україні: Матеріали до курсу лекцій / М. М. Палінчак. – Ужгород : УжДУ, 1997. – 39 с.

16. Палінчак М. М. До питання про правовий статус школи та церкви в державі / М. М. Палінчак // Науковий вісник УжНУ. Серія : Право. – Ужгород, 2008. – № 9. – С. 199-202.
17. Палінчак М. М. До проблеми історіографії досліджень державно-церковних відносин / М. М. Палінчак // Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. – Вип. 10. – 2013. – С. 10-17.
18. Палінчак М. М. Правовий статус церкви в Україні та Словаччині / М. М. Палінчак // Zbornik príspevkov u medzinárodnej vedeckej konferencie Cestou vzájomnosti Slovensko-ukrainske vstahu a súvislosti, konanej v Banskej Bistrici, 23-24 oktobra 2003. – С. 68-75.
19. Палінчак М. М. Держава і церква у постсоціалістичних суспільствах (на прикладі країн Центральної Європи та України): Монографія. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2014. – 408 с.
20. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Польській Республіці / М. М. Палінчак // Регіональні студії: Науковий збірник. – Вип. 4. – Ужгород: Ліра, 2002. – С. 43-50.
21. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Угорській Республіці / М. М. Палінчак // Освіта регіону. Серія : Політологія. Психологія. Комунікації : Український науковий журнал. – К. : Університет «Україна». – 2012. – № 4. – С. 59-62.
22. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Угорщині / М. М. Палінчак // Регіональні студії. – Спеціальний випуск. – Ужгород, 2003. – С. 67-89.
23. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини в Чехословаччині 40-50-х років ХХ століття / М. М. Палінчак // Трансформація держави у постсоціалістичному суспільстві: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Баю-Маре (Румунія). – 1993. – С. 45-56.
24. Палінчак М. М. Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Східній Словаччині в 20 – середині 30-х років ХХ століття / М. М. Палінчак. – Ужгород, 1996. – 216 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Бібліотека політолога. URL: <http://politics.ellib.org.ua/>
2. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000290>
3. Національний Інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/>
4. РІСУ. URL: <https://risu.org.ua/>
5. Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine). URL: <http://ratinggroup.ua/about.html>
6. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php>
7. Українські підручники онлайн : Політологія. URL: <http://pidruchniki.ws/politologiya/>
8. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
9. Центр соціологічних і політичних досліджень та технологій "СОЦІОПОЛІС". URL: <http://sociopolis.com.ua/Sociopolis/About/>